

Kommunikációkutatás – kommunikációelemzés

A követelménymodul száma: 1555-06 A tartalomelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-005-50

KOMMUNIKÁCIÓKUTATÁS – KOMMUNIKÁCIÓELEMZÉS

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Önt egy kommunikációkutató szakember foglalkoztatja. Azt a megbízást kapta a kutatótól, hogy a helyhatósági választásokra készülve készítsen elemzést 5 kisváros jelenlegi polgármesterének a megítéléséről és kutasson fejlesztési eredményeikről, melyek az elmúlt időszakban valósultak meg. Végezzen kutató- és elemző munkát a helyi dokumentációs tárházban található anyagokból. Lehetősége van más, tömegkommunikációban megjelent dokumentumok használatára is, a források megnevezésével. A kutató és elemző munkára 2 hónap áll rendelkezésére. A kutatás szempontrendszerét a kutató határozza meg.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

BEVEZETÉS

A tananyag elsajátításának kezdetén felmerül a kérdés: milyen mélységben szükséges a témához tartozó ismeretek megszerzése? A rövid elméleti és gyakorlati idő miatt arra törekszünk, hogy az alaptudáshoz annyi tudásanyagot, információt, gyakorlási lehetőséget nyújtsunk, mellyel Ön alkalmas lesz a munkaterületéhez tartozó feladatok elvégzésére.

A hazai kommunikációkutatásban nagy jelentősége van annak, hogy a rendszerváltás után létrejött egy olyan újfajta kutatás, mely a társadalmi-, gazdasági- és üzleti szférát megbízható eredményekkel, jól szolgálta ki. Nagyon fontos, hogy az oktatásban egyre több helyen tanítanak kommunikációt új szakokon, melyek az előző rendszerben nem is léteztek. Nagy szükség van a képzett szakemberekre!

Önszorgalomból, vagy újabb képzés igénybevételével fejlesztheti tovább alapismereteit. Erre azért is ösztönözzük, mert a kommunikációkutatás – kommunikációelemzés rendkívül szerteágazó kutatómunka. Választhat 1-1 szeletet, abban is elmélyedhet, összekapcsolhatja ismereteit. Ne tétovázzon! Folytassa tanulmányait szélesebb ismeretszerzésre törekedve, miközben gyakorlatban is mérse meg magát!

1. KOMMUNIKÁCIÓKUTATÁS

Valójában, hogy a kutatásra azonnal rátérjünk, először nézzük meg, vajon miként határozhatjuk meg a legegyszerűbben a kommunikációt, mint alapfogalmat? Amit kutatni szeretnénk, majd elemezni.

Kommunikáció

Kommunikáció – a latin *communicare*, ill. *communis* szavakból ered, jelentésük: megoszt, részesít, közössé tesz, közöl. A kommunikáció későbbi értelmezésében már találkozunk az érintkezés és közeledés megfogalmazásával is.

A kommunikációban az **adó**, aki küldi az információt, aki pedig befogadja, az a célszemély, a **vevő**. A kommunikáció tárgya az **üzenet**. Közége a **csatorna**.

A kommunikációt az információtovábbítás motiválja: üzenetek, hírek cseréje, jelentésközvetítés, az interakció (társas kölcsönhatás, kölcsönös viszony) fajtája, és az interperszonális (verbális és nem verbális elem szétválasztása) viselkedés.

Az emberi kommunikáció emberek vonatkozásában kiterjeszthető információk: gondolatok, érzelmek továbbítására. Történetiségében pedig állíthatjuk: társadalmi-történeti jelenség.

Fejlődését történelmi fejezetekre bonthatjuk:

- a beszéd kialakulása
- a jel, az írás elterjedése,
- a könyvnyomtatás,

1. ábra könyvnyomtatás Gutenberg idejéből¹

- az elektromos hírközlő eszközök megjelenése.

Verbális kommunikációnak nevezzük a természetes emberi nyelven, szavak által való közlést.

¹ mek.niif.hu/05600/05638/html/images/

A *nonverbális* (vagy metakommunikáció) *kommunikáció*: amikor nem szavakkal, hanem (szemkontaktussal, testbeszéddel, mimikával, gesztusokkal, taglejtésekkel) történik a közlés.

A kommunikációt az elektronikus médiában befolyásolja a környezet, ahol a kommunikáció történik (pl. hangos háttérzaj, erős hangú közlekedés, egy tomboló tűz, stb.)

"A kommunikáció információcsere az adó és a vevő között. A kommunikáció egy dinamikus, kölcsönös folyamat. Az adó, vagy kommunikátor kezdeményezi a kommunikációt, így ő lesz a kommunikáció forrása. Ő kódolja az üzenetet, amely a csatornán keresztül jut el a vevőhöz. A vevő vagy befogadó dekódolja az üzenetet. Amennyiben válaszol, a vevőből adó lesz, és a folyamat kezdődik előlről." (Forgas, 1989, Csepeli, 1997)

Tömegkommunikáció

A tömegkommunikáció a közvetlen információcserével ellentétben közvetett, egyirányú információátvitel. A modern korról, a tömegkommunikációs eszközök kialakulásával jelent meg. A tömegkommunikáció folyamatában az információt nem egyén, hanem intézmény bocsátja ki, és továbbítása az arra alkalmas technikai eszközzel történik.

A kommunikációkutatás jelentése

A kommunikációs jelenséggel foglalkozó kutatásokat értelmezhetjük kommunikációkutatásnak, mely jelenleg még kiforratlan tudományág. A kutatás összekapcsolja a társadalmi, politikai, gazdasági, nyelvi, tudati médiában stb. megjelenő kérdéseket, okfejtéseket, nyilvánosságra kerülő dokumentumokat, azokat felhasználja a kutatás során.

Mivel a kommunikációelmélet még nem kiforrott, különálló, és a többitől világosan elkülönült tudományág, az egyetlen szempont, ami a kommunikációkutatás különböző területeit egybefűzi, a kommunikációs perspektíva, az a szemléletmód, mely a társadalmi, nyelvi, tudati, gazdasági, politikai, média, stb. kérdéseket a kommunikáció szempontjából szemléli.

A mind szélesebb körű kutatómunka ellenére sem vált még a kommunikációtudomány egységes, jól körülhatárolt egzakt fogalmakkal leírható diszciplinává. A kommunikációtudománynak egyre több ága van: kommunikációelmélet, kommunikációelemzés, kommunikációkutatás, kommunikációtörténet, melyek önállóan is fejlődnek tovább, s valamennyien kapcsolódnak más társadalomtudományi ágakhoz is.

A kommunikációkutatás történetisége

A kommunikációkutatás történetisége visszanyúlik egészen a görögökhöz. Arisztotelész Rhetoricája ma is értékes szakmunka. Retorikája: a retorika annak művészete, hogy megtaláljuk a meggyőzés valamennyi lehetséges eszközét. A kommunikáció fejlődési szakaszainak, és azok összefüggési keresésének, ok-magyarázatainak komoly kutatásáról számos dokumentáció áll rendelkezésre.

Az igazán korszerű, tudományos alapú kutatás akkor kezdődött el, amikor a kommunikáció fogalma különböző tudományágakban megjelent, ez pedig az 1930 – 40-es években történt. Ekkor alakultak ki a modern telekommunikációs eszközök, és kezdődött meg használatuk.

Magyarországon társadalomtudósok foglalkoztak a kommunikációkutatással és akkor intézményesült, amikor 1969-ben létrejött a Tömegkommunikációs Kutatóközpont.

A Tömegkommunikációs Kutatóközpont utódja lett az 1988-as átalakulása után a Magyar Közvélemény-kutató Intézet. A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Kommunikációelméleti Kutatócsoportja 1992 őszén kezdte meg a kommunikációkutatásait az ELTE Társadalom- és Neveléslélektan Tanszéke mellett Hunyadi György vezetésével.

A kutatócsoport vizsgálatával a kommunikáció, a nyilvánosság, a média, és a közgondolkodás szerkezetéről és folyamatairól végzett vizsgálataival meghatározó profilt képvisel nemcsak a Magyar Tudományos Akadémia kutatóhelyei között, hanem az egész hazai tudományos mezőnyben is. A kutatások korábbi fő irányai a média és a kommunikációs piac szerkezete és átalakulása, majd a kommunikáció szerepének jelentősége, hatása a demokratizálódó társadalomra és a politikai életre – szóltak.

Említésre méltó, és munkánk során jól hasznosítható a JEL-KÉP negyedévente megjelenő tudományos-szakmai folyóirat, mely az MTA-ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoportjának és a Magyar Médiaért Alapítványának a gondozásában, kiadásában olvasható.

2. ábra A folyóirat borítólapja²

² epa.oszk.hu/00300/00353/fotok.html

A folyóirat a társadalmi kommunikáció, a médiumok és a közgondolkodás tárgykörében közöl tanulmányokat, kutatásokról szóló beszámolókat, módszertani elemzéseket, hozzászólásokat és vitaanyagokat. A folyóirat valamennyi jelentős hazai könyvtárban, felsőoktatási intézményben megtalálható.

A kommunikációkutatás területei:

A jelentős tömegtájékoztatási eszközök fejlődése a kommunikációkutatás területén a kutatókat nehéz feladat elé állította. Próbáltak szakosodni, speciális egységekben elmélyedni, azonban teljesen önálló ágak nem alakulhattak ki az összefüggések miatt.

Az új infokommunikációs technológiáknak köszönhetően a „hagyományos” média – televízió, rádió, sajtó – is átalakulóban van. Fennállása óta a változó médiahelyzet vizsgálata a kutatók egyik fő feladata, ezért egyebek között a kommunikációs eszközhasználat, a műsorfogyasztás, személyes, csoportos, illetve társadalmi hatása. A kutatók tevékenységében jelentős múltra tekinthetnek vissza a tartalomelemzés különböző módszereivel folytatott kutatások.

A kommunikációkutatás területén a bölcsészet- és a társadalomtudományok meghatározó szerepet játszanak.

"Ahhoz pedig, hogy mind a konfliktust, mind pedig a konszenzust megértsük vagy magyarázni tudjuk, törekednünk kell a humán tudományos és a természettudományos szempontok kombinált alkalmazására a kommunikációkutatás területén. Ez egyáltalán nem könnyű. A gyakorlatban megoldást jelenthet a különböző szempontok váltogatása aszerint, hogy éppen melyik alkalmazható jobban kutatómunkánk egy adott szakaszában. Az egyik éppolyan jó lehet, mint a másik." (Rosengren, 2004, 22).

A kommunikációkutatás során gyakran megismétlődik, hogy bár az emberi kommunikáció egységes egész, mégis szükséges az egyes kommunikációs csatornák bontása.

- **Verbális csatorna:** A közvetett kommunikáció legalapvetőbb formája. Önmagában is képes arra, hogy mindenféle információt továbbítasson. Kódrendszere a nyelv, a beszéd. Sajátos kapcsolat alakul ki a beszéd és a nem verbális jelzések között. Manapság sajátos kutatási módszer e területen a technikai rögzítés, majd a lassított reprodukcióból történő elemzés.
- **Nem verbális csatorna:** legtöbbször nem tudatosak ezen megnyilvánulások, de lehetnek mesterségesek is. Melyek ezek?

mimikai kommunikáció: érzelemkifejezés az arcizmok közreműködésével rezgéseivel (meglepődés, öröm, félelem, bánat, harag, undor stb.)

3. ábra mimikai kommunikáció anya és gyermeke között³

mozgás kommunikáció: a fej, kéz, láb mozgása (kézfogás, érintés, gesztikulálás, térköz – az adó és a vevő közötti térköz, – stb.)

³ pink.ize.hu/_files/pics/00004/00004004.jpg

4. ábra kommunikáció a testtel⁴

- **Interperszonális kommunikáció:** az emberi kommunikációval, mint egységes egésszel foglalkozni. Az ember személyisége, viszonyulása a másik emberhez, a társadalomhoz az interperszonális kommunikáció által jön létre. A vizsgálatok során az a fő kérdés, hogy milyen kommunikatív lépések történnek a kommunikációs felek között.
- **Csoportos és nyilvános kommunikáció:** azok a jelenségek, amelyek nem tipikusan az adó, és az ugyanolyan státusú vevő/k közötti kommunikáció, hanem elsősorban az adó kommunikál. Csoportkommunikáció leggyakrabban a szervezetfejlesztési vizsgálat tárgya szokott lenni.

Sajátos tudományágként további kommunikációs csatornák is léteznek, melyeket elsősorban a pszichológia területén vizsgálnak a vizsgálatok eredményeit felhasználva.

⁴ pctrs.network.hu/.../3/_/93125_214122219_big.jpg

A kommunikációkutatást alkotó diszciplínák (fegyelem, fegyelmezettség) teljes körűvé tétele, tudományágnak minősíteni, majdnem lehetetlen feladatnak látszik. A kommunikációtudományban működő hagyományok sem sorolhatóak fel a teljesség igényével és kizárólagos meghatározásokkal.

Griffin (2003) az alábbi tradíciókat különbözteti meg:

- szociálpszichológiai hagyomány (interperszonális befolyásolás, ok-okozati összefüggések keresése)
- kibernetikai hagyomány (információ feldolgozás)
- retorikai hagyomány (jól megszerkesztett nyilvános beszéd; egyirányú kommunikáció (jelek segítségével történő jelentésátvitel))
- szemiotikai hagyomány (a jelek működését tanulmányozza saját rendszerén belül. Jel: helyettesítő, amely rendelkezik a jel tárgyával, értelmezőjével és alappal, amely a hasonlóságot adja. A jel nem azonos a tárggyal.
- szociokulturális hagyomány (a társadalmi valóság létrehozója és megtestesítője)
- társadalomkritikai hagyomány (intellektuális kihívás az igazságtalan diskurzus ellen)
- fenomenológiai hagyomány (a mindennapi élet szándékos elemzése az azt megélő személy szempontjából)

Griffinnel szemben Rosengren egy bonyolult, többdimenziós felosztását adja a tudományoknak, és amellett érvel, hogy a kommunikációkutatás területén a bölcsészet- és a társadalomtudományok is meghatározó szerepet játszanak.

A kommunikációkutatás felosztása történhet továbbá: egyfajta területi alapon, vagyis a vizsgált jelenségek természetére vonatkozóan. Griffin (2003, 500–505) ezen felosztás alapján 4 nagy területet nevez meg.

A kommunikációkutatás felosztása területi alapon

Interperszonális (személyközi) kommunikáció

Az emberek közötti információcsere legősibb, s ma is egyik legfontosabb formája a személyközi kommunikáció. Az ember viszonyulása a másik emberhez, és a társadalomhoz az interperszonális kommunikáció révén alakul ki. Az interperszonális kommunikáció az emberi kommunikációval, mint egységes egészzel foglalkozik. A vizsgálatok során a fő kérdés, hogy milyen kommunikatív lépések történnek a felek között. Legjellemzőbb vonása a csere: az információk – szempontok, gondolatok, értékek – cseréje, ami a szerepek cseréjén keresztül valósul meg.

5. ábra beszélgetők⁵

Ismerjünk meg néhány kommunikációkutatósi elméletet, melyek a közvetlen interperszonális kommunikáció vizsgálatával foglalkoznak:

A vizsgálatok kiterjednek az emberek egymás közötti, különböző dolgokkal és eseményekkel kapcsolatos történéseire.

Buller és Burgoon-nak a megtévesztés elmélete: az emberek interaktív helyzetekben kevésbé érzékenyek a megtévesztésre.

Altman és Taylor kapcsolat-elmélyülés elmélete: a személyes közelség szintjeitől függhet a felületes, illetve a bensőséges kapcsolat.

Berger bizonytalanság-csökkentés elmélete: amikor az emberek találkoznak egymással, elsődleges céljuk, hogy egymást és a kapcsolatukat illetően csökkentsék bizonytalanságukat.

Csoportos és nyilvános kommunikáció

A különböző egyének egyes csoportján belüli kommunikációs elméletek tartoznak ide, valamint, amelyek nem tipikusan egy feladó és egy ugyanolyan státusú címzett közötti kommunikációt vizsgálnak, vagy amelyek speciális szintűen, egy csoporton belül történnek. Hirokawa és Gouran funkcionális szemlélete: egy csoport akkor tud kimagaslóan jó döntéseket hozni, ha tagjai racionálisan teljesítenek négy alapvető funkciót: problémakezelés, célkitűzés, alternatívák megjelölése, valamint a pozitív és negatív következmények kiértékelése.

⁵ www.posztinfo.hu/hir.php?id=2725

Poole alkalmazott szerkezetalkotás elmélete: az emberek az interakció során szabályokat és erőforrásokat használnak.

Itt említjük meg, hogy ennek a kommunikációtípusnak egyik korai példája az ókori retorika nyújtotta az első megközelítés, amelyben megtaláljuk a meggyőzés valamennyi lehetséges eszközét.

Tömegkommunikáció

A tömegkommunikáció rendkívül jelentőssé vált életünkben. Megjelenésétől kezdve rendkívüli módon meghatározza életünket és gondolkodásunkat. Sajnálatos, hogy a felnövekvő nemzedékünk, a gyerekek milyen sok időt töltenek a televízió, ma már a számítógépek előtt. Hallották már az alábbi viccet?

A tanító néni megkérdezi az alsó tagozatban a gyerekektől, hogy mik szeretnének lenni, ha nagyok lesznek. Mindenki mond valamilyen elképzelést, melyeknek van valóságos alapja. Pistike azt mondja:

– Én televízió szeretnék lenni!

A tanító nem érti, és újra megkérdezi Pistikét, hogy miért válaszolt ilyen butaságot. Erre Pistike így válaszol:

Apukám mindig a televíziót nézi, és ha nagy leszek, akkor csak engem fog nézni!

6. ábra Tv-néző apuka⁶

⁶ napimuffin.blog.hu/

A tömegkommunikáció egyirányú információátvitel-és átadás, melyben a verbális és nem verbális közlések, kódok sokfélesége, váratlansága, hitelessége, manipulatív jellege befolyásolja a vevőt. Az elmélet olyan sokak által tapasztalt jelenséget ír le, melynek az az alapja, hogy a tömegkommunikációhoz egyre könnyebb és sokfélőbb a hozzáférési lehetőség.

A tömegkommunikációban folyamatos szerkesztés és szelektálás történik, ezáltal a médiatermék néha átalakul és nem lehet nyomon követni a valós alapját. A visszacsatolás a befogadók részéről minimális. Az adó és a vevő kapcsolata térben és időben elkülönül egymástól, többnyire személytelenné válik.

A tömegkommunikáció funkciói:

- tájékoztatás: hírek, események feldolgozása és továbbítása
- vita, eszmecsere: nagy tömegek meggyőzéséhez használt vélemények továbbítása
- szocializáció: a társadalom normáinak, értékeinek és az egyének világképének alakításában részvétel
- oktatás, kultúra: a tudás, képességek és ismeretek terjesztése, a kulturális és művészeti értékek bemutatása, ápolása

7. ábra Pécs, Tudásközpont, Kaptár – 2010.⁷

- szórakoztatás: információk a szórakoztató eseményekről, azok bemutatása

A tömegkommunikáció eszközei:

⁷ epitesimegoldasok.hu/index.php?id=20091221sze...

- írott sajtó: napi- hetilapok, folyóiratok, magazinok, szakmai lapok
- elektronikus sajtó: rádió és televízió
- on-line kommunikáció: számítógépen keresztüli kommunikáció, mely egyre jobban terjed, és csökkenti az írott, és az elektronikus sajtó népszerűségét (bár, meg kell jegyezni, hogy az on-line kommunikáció táplálkozik a másik két kommunikációs eszközből, valahol keverednek is).

Nézzünk meg néhány elméletet:

McLuhan technológiai determinizmusa: a hírközlő eszközök döntő változásai gyökeresen megváltoztatták az érzékszervi tapasztalatok feldolgozásának módját.

Barthes szemiotikája: a kultúra jelentős vizuális jelrendszerei megerősítik a fennálló status quo-t, azt sugallván, hogy a mai világ természetes, megkerülhetetlen és örökkévaló.

Hall kultúrakutatása: a tömegkommunikációs eszközök a hatalommal bírók ideológiájának fenntartását szolgálják.

McCombs és Shaw témameghatározás elmélete: a média sugallja, mondja meg, hogy miről gondolkodjunk, s a közlésről hogyan gondolkodjunk.

Reves és Nass médiaegyenlete: az emberek úgy kezelik a modern kommunikációs eszközöket, mintha azok emberi lények volnának, ezért a személyközi kommunikáció bevett elvei alapján a számítógéppel és a televízióval kapcsolatos megnyilvánulások megjósolhatók.

A kulturális kontextus (szövegösszefüggés, szöveggörnyezet)

A kulturális kontextusok azok a kutatási elméletek, melyekkel megnyilatkozásokra, szövegekre, azok környezetére és összefüggéseire utalunk. Természetesnek tűnik, hogy beszélgetések során megértjük egymást, pedig gyakran előfordul, hogy a szövegösszefüggést nem értjük.

Gudykunst szorongás/bizonytalanság elmélete: a kommunikáció során, különösen kulturális sokszínűség esetén, sok a bizonytalanság és a szorongás.

Philipsen beszédkódok elmélete: Egy sajátos kultúrához minden esetben egy sajátos beszédkód társul. Egy beszédkód magában foglal bizonyos kulturális vonatkozású pszichológiai, társadalmi és retorikai különbségeket. A beszédkódok a beszéd során nyilvánvalóvá válnak.

Kramarae elnémitott csoport elmélete: a férfiak alkotta nyelv elősegíti a nők behatárolását. A férfiakat elsősorban a státusz kérdése foglalkoztatja, már gyerekkorukban is társaik tiszteletének kivívásán fáradoznak, mellyel egyfajta egyenlőtlenséget alakíthatnak ki a nőkkel szemben.

2. A KOMMUNIKÁCIÓELEMZÉS

A kommunikációelemzés a kommunikáció dokumentumainak elemzése.

A kommunikációelemző kommunikációs eseményeket, dokumentumokat elemez többnyire célirányosan, megbízás esetén az adott téma meghatározása alapján. Az elemzés során a releváns információkat kell megtalálni és kiemelni, a belső összefüggéseket feltárni. Ezen adatok alapján összefoglaló készül.

Az elemzés során fel kell ismerni az azonos forrásból származó üzenetek, események, hírek tartalmából a leírt vagy kimondott történéseken túlmutató trendeket, összefüggéseket. A kitűzött céloknak vagy elvárásoknak megfelelő üzenetek megfogalmazását, megnyilatkozásokat a kommunikációs stratégia részeként tervezik meg az elemzők. Az egyes kommunikációs lépések várható hatásait átlátják.

Tekintsünk át néhány médiaelemzési területet!

Nyomtatott média, az írott kommunikáció

1445-ig visszamenőleg a könyvnyomtatás kezdetéig történtek kutatások a nyomtatott média történetéről és annak hatásáról a társadalomra, az adott korra. A közléstartalmak mindig az aktuális társadalommal fejlődtek. A sajtó megjelenésével közvélemény- és statisztikai kutatások kezdődtek a terjesztési adatok mérésére, mely adatok a kiadványok hatékonyságának a legfontosabb meghatározói. A hatékonyságot másfajta módszerekkel is mérték (előfizetők, azok osztályozása különböző kategóriák alapján, kritikák, stb.).

Kutatási téma lehet a média-megjelenések elemzése, mely a versenytársak tevékenységére, üzeneteire, és üzeneteinek változására is magyarázatul szolgál.

A kommunikációs szakma nagyon fontos területe a kutatás. A PR ügynökségek esetében a tevékenységek sikerességének mérésére is szolgálhat. A legfontosabb szempont ebben az esetben, hogy az üzenetek mennyire tisztán köszönnek vissza a hírekben és cikkekben. Az elemzés arra is kitérhet, hogy az adott hír, megjelenés milyen módon és mértékben befolyásolja a kommunikációs taktikai és stratégiai célokat, milyen közvélemény alakul ez által.

Az elektromos tömegkommunikáció

Mint említettük, az elektromos tömegkommunikációs eszközök megjelenésével (az 1930-as évek elejétől kezdődött) modernizálódott a kommunikációkutatás is. Ekkor a kommunikáció koncepciója már különböző tudományágakban is megjelent. A rádió, a televízió, a film elterjedése óriási változást jelentett a tömegkommunikációban, ezzel együtt a közvélemény alakításában is. A kutatók számára jelentős segédeszközt jelentett a hang- és képrögzítő eljárások technikai fejlődése. Meggyorsította a kutatási időt, hitelesebbé tette a kutatást.

Vizsgálatok irányultak a rádió hallgatottságának és a televízió nézettségének mérésére (mint a sajtó esetében), ezzel egy időben megkezdődtek a tudományos kutatások a társadalomra gyakorolt hatások tanulmányozására. Ezek a tömegkommunikációs eszközök máig az emberek többségének közvetítik, sugározzák, szolgálják a kommunikációt. A számítógépek rendkívül gyors terjedésével és fejlődésével lassan egy új tudományág alakul hatásának mérésére.

8. ábra Számítógép és televízió versenye⁸

A második világháború idején vált politikai jelentőségűvé a tömegkommunikáció. Ekkor kezdődtek el olyan vizsgálatok, melyeknek célja volt a műsortartalmakban rejlő titkos közlemények sugárzása. Ezzel kezdődött el a kutatásban a tartalomelemzés módszerének használata. Ezután terjedt el Lasswell közismertté vált "paradigmája", mely szerint a kommunikációkutatás alapkérdése: Ki – mit (mond) – kinek – milyen csatornán át – milyen effektussal?

A kutatások a tartalomelemzésekből és statisztikai adatokból kiindulva, illetve azokat is figyelembe véve többirányúvá váltak. Következtetéseket vontak le a médiatartalom egyes meghatározott jellegzetességeiből. Kapcsolódtak más társadalomtudományi ágak kutatói eredményeihez, azokat is hasznosítva specializálódtak. A kutatási eredmények is alátámasztották 1986-ban elfogadott sajtótörvényt.

⁸ www.antennamagazin.hu/2008-01/05_fogyasztasme...

Az első magyar sajtótörvénytől (1848) hosszú út vezetett a sajtótörvény új megalkotásáig és elfogadásáig (1986), majd az első média törvénytervezet készítéséig (1992), és az 1986-os sajtótörvény felváltására irányuló első lépésig napjainkban (az Országgyűlés 2/3-os többséggel elfogadta a médiatörvényt 2010. augusztusában), amely azt szolgálja, hogy minden újságíró azonos etikai elvek, normák, jogok, lehetőségek, és kötelezettségek mentén dolgozzon az országban.

A törvénykezéseknek, rendeletmódosításoknak, a médiákat felügyelő és irányító szervezeteknek fontos háttéranyagot jelentenek a kommunikációkutatási eredmények. Több esetben éppen ezért a hatalom szervei a megrendelői egyes kommunikációkutatásoknak-, elemzésnek.

Az internet használatának és hatásának elemzése

Az új médium megjelenése forradalminak minősíthető. Új lehetőségeket nyit meg a kommunikációban és annak kutatásában, elemzésében. Forradalmi, mert képes nem csupán a kommunikáció jeleit, de képeket és hangokat is tárolni, megjeleníteni. A kutatások azt bizonyítják, hogy jelentős társadalmi csoportok tartanak igényt a számítógépre, és az internet szolgáltatásra, annak használatára. (Mérések alapján sajnálatos, hogy Magyarország az Európai Unióban az utolsók között van az internet-használat arányában mind a lakossági, mind a vállalkozói szférában.) Ezernyi negatív hatását mérik, kutatják a több ezernyi hasznossága mellett. A korábbi médiumok használatkutatásainak eredményeit elemezve napjainkig a népszerűségi oldalról még mindig a televíziónak van elsődleges helye. Feltárt okai: anyagi okok miatt nem tudnak beruházni az eszközvásárlásba és az internet-szolgáltatásba, vagy nem érzik képesnek magukat az új technikai tudás elsajátítására, esetleg érdektelenek. Érdekes megjegyezni, hogy a digitális adathordozók és adattárolók (magnó, diktafon, videó, videó kamerák, CD, DVD) rendkívül rövid ideig voltak jelentős kommunikációhordozó eszközként használva.

Az internet megjelenését és használatának hatását kutatva gyors eredmények születtek.

Összegzés

Elmélyülni csakis úgy lehet e témakörben, ha használjuk a szakirodalmat, saját magunk fedezzük fel újabb kutatási eredményeket, azok magyarázatait és elemzéseit. Próbáljuk mindebből az oda felhasználható elemeket beültetni az előttünk álló feladatok megoldásaiba.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

1. Az elmúlt évtizedekben a helyi médiumok létrejöttével sajátos lokális nyilvánosságok alakultak ki. Érdekes lesz ezek helyileg eltérő eseteit megvizsgálni, a szereplőkkel készített interjúk, korabeli dokumentumok, esetleg műsorok elemzése segítségével.

2. Új kommunikációs és kampánytechnikák jelentek meg a hazai politikában. Keressünk egy, a kampány befejező időszaka előtt írt (5 napos intervallumban) politikai blogot, egy politikai választási témájú videót az interneten, és egy politikai választási reklámot. Elemezzük!

3. Egy közvélemény-kutató cég megbízást kapott egy regionális televízió vezetőjétől. A megbízás tárgya: készítsenek felmérést a televízió hírműsorainak nézettségéről, és a bemondók, valamint a tudósítók népszerűségéről, akikről véleményt is alkotnak az emberek. Elkészül a felmérés. Keressünk olyan országos kutatási elemzést, eredményt, mely egy országos köztelevízióról készült, született hasonló témában. Állapítsuk meg az azonosságokat, különbségeket!

4. Nézzünk meg interneten egy interjút! Elemezzük a riporter és az interjúalany beszélgetését. Milyen kapcsolatok alakulnak ki a beszéd és a nem verbális jelzések között? A nem verbális jelzések között felfedezünk-e nem tudatos és mesterséges megnyilvánulásokat – milyeneket? Tapasztalunk-e mimikai és mozgás kommunikációt? Milyeneket?

6. Egy alacsony iskolai végzettségű férfit felkeres egy biztosítási ügynök. A hosszas tájékoztatás után a férfi olyan biztosításról érdeklődik, melynél van lakáshitelre is lehetőség, a következő választ kapja:

– A kombinált termékek lehetnek jók, de annak sok összetevője van. Az ltp-t mindenképpen ajánlom, akár évekkal a hitelfelvétel előtt is. A biztosítással kombinált hitel akkor jó, ha nem akar hamar szabadulni a hiteltől. De ha mondjuk várható 10–15 éven belül egy nagyobb pénzösszeg, akkor nem igazán jó, mert hiába történik végtörlesztés, a biztosítás továbbra is fennáll.

Elemezzük a kommunikációkutatás felosztása szerint!

6. Oldjuk meg rejtett szándékú közléssel az alábbi szituációkat!

Késés egy fontos megbeszélésről.

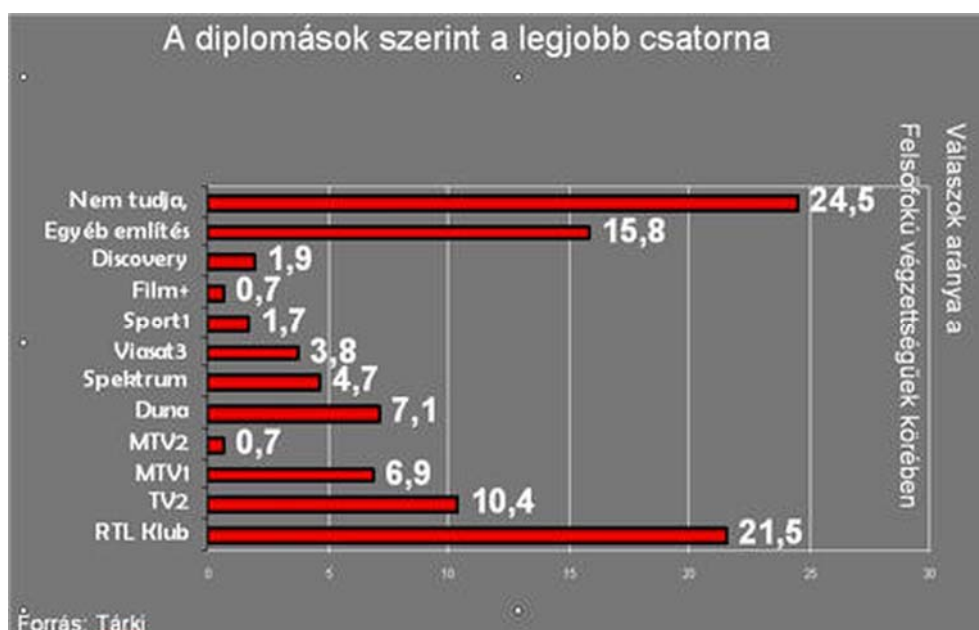
Napközben és éjszaka is fülsüketítően ugat a szomszéd kutyája.

Egy végrehajtó cég első alkalommal érkezik behajtási céllal Önhöz.

Mondjon még ehhez hasonló példákat!

7. Interneten keressen a Tömegkommunikációs Kutatóközpont által készített kommunikációs kutatásokról szóló jelentéseket. Készítsen róla témajegyzéket!

8. Mondjon véleményt az alábbi televízió állomások nézettségi jelentéséről!

9. ábra⁹

⁹ index.hu/kultur/media/tele7254/

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Képzelse el, hogy egy 12 sín páros vasútállomással bíró településen közvetlenül a sínek melletti utcában tűz keletkezett. Két lakóház és a melléképületek égnak, nagy a szél. Sokan vesznek részt a tűzoltásban, nagy a tömeg, olyanok is vannak, kik nem férnek az oltás közelébe, ők bábmészknak és meg vannak döbbsenve. Egy helyszíni tudósítás közvetítésében milyen zavaró zajforrás lehetséges ebben az esetben? Írja le a kijelölt területre.

2. feladat

Idéznk egy helyhatósági választás polgármester-jelöltjének szórólapjából:

"...Péter Előd tönkretette a falut! Szlogenné vált a szavajárása: leszárom! Én hithű katolikus vagyok, tőlem ílyet még soha, senki nem hallott. Egyedűli vagyok a faluban, akinek két diplomája van. Nálam nincs alkalmasabb a falu vezetésére... Aki rám szavaz, annak esélyt adok a munkára. Kérem, ezt jelezzék már azzal a ténnyel, hogy nekem adják át a kopogtató céduláikat"...

Milyen tiltott kommunikációs hibákat követett el a polgármester-jelölt?

Írja le a kijelölt helyre!

3. feladat

Manipulatívan írja le az alábbi eseményt:

Egy férfi gombázni hívja kolléganőjét.

4. feladat

Idézet egy levélből: "és képzelj el, András úgy megrémült, amikor elmeséltem a balesetünket. Telefonon nem is mertem volna erről beszélni. Az első percekben meg is sajnáltam, ahogyan hallgatta a hírt, ezért gyorsan megmutattam, hogy a műtét helye olyan észrevétlen. Aztán elmondtam, hogy a szembejövő autó vezetője volt felháborodva, nem is akarta elismerni, hogy ő a hibás. Ne tudd meg, milyen képet vágott! Kitértem a részletekre is, csak elmondtam neki, hogy az ütközés idején kborult az a finom káposztaleves, amit Lacinak vittem vacsorára, és olyan volt az autó belseje, mintha valaki belehányt volna. Láttam is az arcán, hogy nagyon sajnál..."

Írja le, hogy ebben a történetben milyen mimikai kommunikációt lehetett elképzelni András arcán!

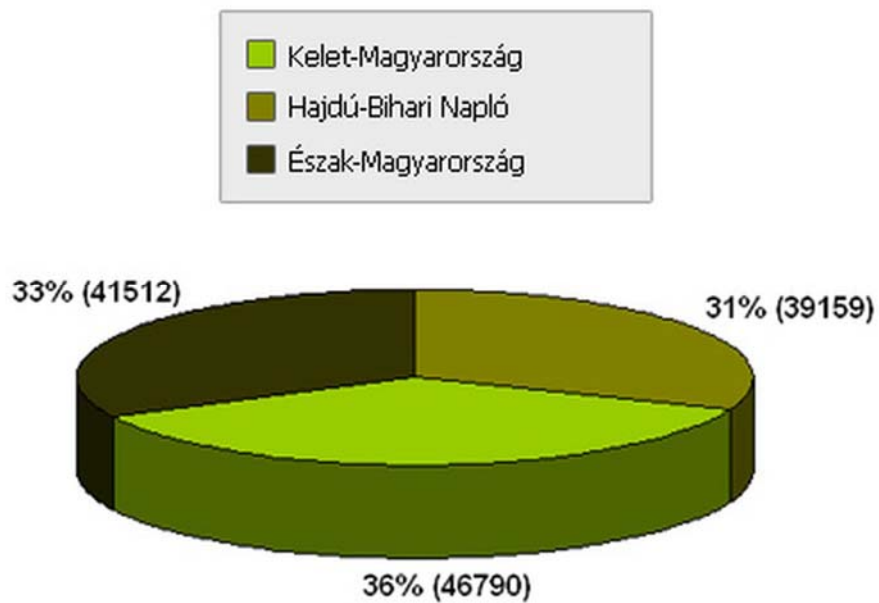
5. feladat

Milyen kommunikációs csatornákat ismer? Ismertesse jellemzőivel együtt!

6. feladat

Tanulmányozza az alábbi grafikont! Milyen következtetéseket tud levonni?

Az Inform Média lapjai az eladott példányszámok szerint

Forrás: MATESZ 2009. 3. negyedévi gyorsjelentés

10. ábra Megyei napilapok eladott példányszámai¹⁰

¹⁰ www.emasa.hu/cikk.php?page=sajto&id=6188

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A tehervonatok, vonatok közlekedéséből eredő kattogás, zörgés. A hangos bemondások, melyek az érkező-induló vonatokról tájékoztatják az utasokat. A szél hangja. A tűz ropogása, lehulló cserepek, gerendák. A tűzoltók parancsszavai, a tűzoltófecskendő vízsugarának hangja. Az oltó és bámészkodó emberek hangos beszéde.

2. feladat

Agresszív, más embert sértő. Trágár, agresszív. Felekezeti hovatartozás kiemelése. Vesztegetés.

3. feladat

A feladat jellegéből adódóan általános megoldás nem adható.

4. feladat

Érzelemkifejezések:

Meglepődés, öröm, félelem, harag, undor, bánat

5. feladat

Verbális csatorna: A közvetett kommunikáció legalapvetőbb formája. Önmagában is képes arra, hogy mindenféle információt továbbíthasson. Kódrendszere a nyelv, a beszéd. Sajátos kapcsolat alakul ki a beszéd és a nem verbális jelzések között. Manapság sajátos kutatási módszer e területen a technikai rögzítés, majd a lassított reprodukcióból történő elemzés.

Nem verbális csatorna: legtöbbször nem tudatosak ezen megnyilvánulások, de lehetnek mesterségesek is.

Pl.: mimikai kommunikáció: érzelemkifejezés az arcizmok közreműködésével rezgéseivel (meglepődés, öröm, félelem, bánat, harag, undor stb.)

mozgás kommunikáció: a fej, kéz, láb mozgása (kézfogás, érintés, gesztikulálás, térköz – az adó és a vevő közötti térköz, – stb.)

6. feladat

A feladat jellegéből adódóan nem adható általános megoldás.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Griffin Em: Bevezetés a kommunikációelméletbe. Budapest:, Harmat, 2003.

Pete Krisztián: Kommunikációkutatás www.ktnye.akti.hu

AJÁNLOTT IRODALOM

Béres I. – Horányi Ö. (szerk.) Társadalmi kommunikáció. Budapest, Osiris, 2001.

Buda Béla: A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei. Budapest, Tömegkommunikációs Kutatóközpont, 1988. 3. kiadás

Buda Béla – Sárközy Erika: Közéleti kommunikáció. Akadémia Kiadó, 2001.

Fercsik Erzsébet — Raácz Judit: Kommunikáció és nyelvhasználat. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2006.

Griffin Em: Bevezetés a kommunikációelméletbe. Harmat, 2003.
Horányi Özséb. Kommunikáció I-II. Válogatott tanulmányok. (szerk. Horányi Ö.) 2003.

Ivaskó Livia: A kommunikáció útjai. MTA ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport. Gondolat, 2004.

Neményiné Gyimesi Ilona: Kommunikációelmélet. Szemelvénygyűjtemény. Perfekt Kiadó, 2004.

Róka Jolán: Kommunikációtan. Fejezetek a kommunikáció elméletéből és gyakorlatából. Századvég Kiadó, 2005.

Szecső Tamás: Kommunikációs rendszer - köznap kommunikáció
Zentai István - Tóth Orsolya. A meggyőzés csapdái. Typotex Kk. 1999.

A(z) 1555–06 modul 005–ös szakmai tankönyvi tartalomeleme
felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 321 01 0010 54 01	Rádióműsor-vezető, konferanszié
54 321 01 0010 54 02	Televízióműsor-vezető, konferanszié
54 321 01 0010 54 03	Újságíró I.
54 321 01 0100 52 01	Fotóriporter
54 321 01 0100 52 02	Lapkiadói újságíró-szerkesztő munkatársa
54 321 01 0100 52 03	Rádióműsor-szerkesztő munkatársa
54 321 01 0100 52 04	Televízióműsor-szerkesztő munkatársa
54 321 01 0100 52 05	Újságíró II.

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
23 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató